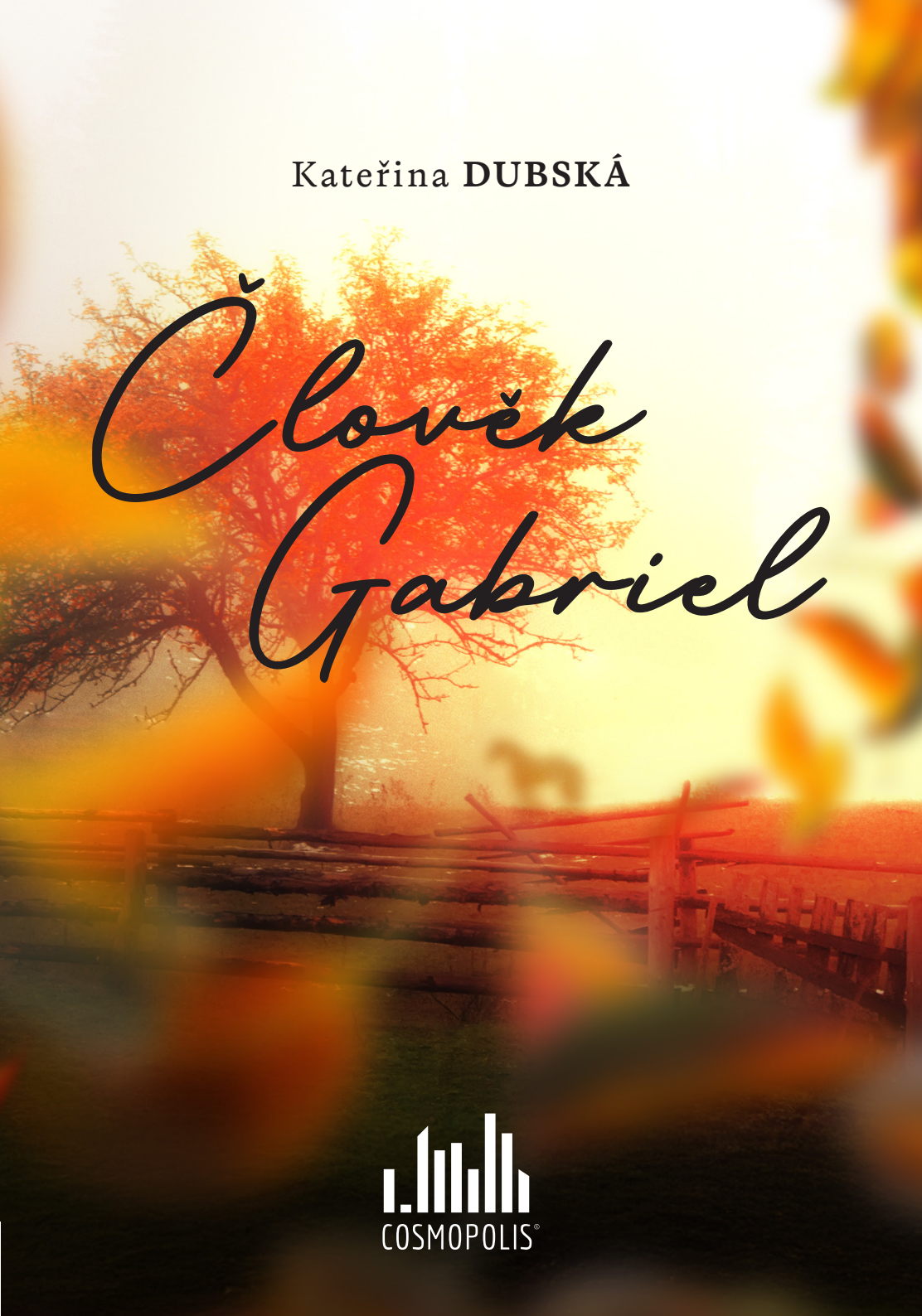
Kateřina DUBSKÁ
Člověk Gabriel
COSMOPOLIS

COSMOPOLIS®

Kateřina **DUBSKÁ**

Člověk Gabriel

Grada Publishing

Předmluva

Od té doby, co v roce 2013 vyšla moje první a nejoblíbenější kniha Člověk Gabriel, mě už ani neudivuje, jaké zvláštní věci se právě kolem ní dějí. Dala jsem jim i jméno: gabrieloviny.

Není to poprvé, kdy veřejně prohlašuji, že tuto knihu si napsal Gabriel sám. A myslím to samozřejmě tak, že mi při psaní do hlavy přitékala slova nějak sama od sebe a příběh se točil úplně jiným směrem, než jsem měla původně v úmyslu. Když se mne čtenáři ptají, jak jsem se vlastně dostala ke psaní, tak odpovídám, a to zcela podle pravdy, že se mi nejdříve zdál sen, který se nakonec stal samostatnou kapitolou nazvanou Dívka s očima jako hvězdy. A také jsem v té době podstupovala terapii, v níž jsem si řešila své celoživotní problémy s vlastní identitou, ovlivněnou i tou kapkou romské krve kolující mými žilami, která mne dovedla až k založení nadačního fondu podporujícího romské studenty. Takže jsem zničehonic začala psát román inspirova-ný naší do té doby utajovanou rodinnou historií a jedním dávným, zcela zapomenu-tým předkem, který si vzal dívku ze zcela odlišné komunity a obchodoval s koňmi. A z vydavatelky a redaktorky knih jiných autorů jsem se sama stala spisovatelkou.

Kniha Člověk Gabriel vyšla v době, kdy jsem už žila na samotě u lesa a zvykala si na život zcela odlišný od toho, který jsem nechala v Brně. Jenže mi začínali chybět lidé, se kterými si můžu povykládat nejen o starostech chovatele drobného zvířectva a majitele hospodářství, a přestaly mi stačit občasné návštěvy Brna nebo návštěvy mých přátel. Najednou se mi ozývali čtenáři z blízkého okolí a na autorských čteních na Slovácku jsem poznala řadu nových kamarádů. Až po několika letech mi došlo, že sice autorský honorář za knihu stále předávám nadačnímu fondu Verda, ale mnohem důležitější honorář jsem už dávno dostala. V lidech.

Asi se to stává, že literární postava, kterou autor stvoří, si najednou začne žít vlast-ním životem bez ohledu na autorovy původní plány a přání. A ovlivňuje mu něja-kým způsobem život i poté, co ji vypustí do světa v podobě potištěných stránek a ztratí nad ní autorskou moc. Pro mne Gabriel je a bude skutečný. A neuvěřitelný tím, jak stále oslovuje další a další čtenáře. Pomáhá jim odplouvat do jiných světů,

aspoň na chvíli zapomenout na trable a problémy světa skutečného. Bývá jim pak milo na duši, jak napsala jedna má čtenářka. Což jsem si opět a silně uvědomila ve chvíli, kdy Gabriel po letech čekání konečně promluvil hlasem Josefa Kubáníka ze Slováckého divadla. Z vydavatelství mi začali posílat jednotlivé kapitoly audioknihy k redakci, já po chvíli přestala dávat pozor na případné odchylky od textu nebo chy-by a odplouvala s ním do poklidnějších časů. Po mnoha letech od doby, kdy se Gabriel začal zhmotňovat, jsem naprosto nechápala, jak jsem ho dokázala stvořit.

Nicméně ta Gabrielova energie mi stále občas zasahuje do života. Nezapomenutelná je třeba historka o návštěvě redaktorky mých prvních knih. Přijela za mnou i se svou maminkou, kterou jsem znala z dob, kdy jsem ještě vůbec nevěděla, jak úzce budu jednou spolupracovat s její dcerou. Šly jsme se projít do sadu, protože právě zapada-lo slunce a já se chtěla pochlubit naším úžasným výhledem. Najednou se na louce nad námi objevil kůň s jezdcem v kožených kalhotách a s hlavou plnou dredů. Přijel až k nám a zvolal: „Co by na to řekl Gabriel? Právě jsem ho dočetl a říkal jsem si, že vám řeknu, jak moc se mi ta kniha líbila!“

Kůň kolem nás jen tančil, my jsme nebyly schopné slova, a tak dodal: *„Jedu si ze Žítkové do Bojkovic pro cigára, tak jak sem jel kolem vašeho, sem se zastavil, neva?“*

Redaktorka Zdenička mi dodnes nevěří, že jsme se na ni s oním jezdcem nedomluvili. Opravdu ne.

Ale asi ta nejpodivuhodnější gabrielovina se začala psát v roce 2016, kdy mi v mai-lové schránce přistál tento dopis:

„Dobrý den, paní doktorko,

jsem starostou malé obce Břestek v podhůří Chřibů. Máme knihovníka, který má 80 let a který je stále velmi aktivní. Pan knihovník přečetl Vaše romány Člověk Gabriel a Dcery a všiml si, že určitá část knihy hovoří o bydlení v Tupesích, a dokonce se z určitých indicií dá předpokládat, že ve Vaší knize se hovoří o cigánech žijících v naší obci v místní části Chabaně – to je to místo daleko za obcí Tupesy u lesa. Pro-tože pana knihovníka tato informace velmi

zaujala, chtěl by se s Vámi setkat a na-vštívit Vás. Protože historie naší obce velmi zajímá i našeho bývalého kronikáře, který disponuje celou řadou znalostí a který napsal celou řadu útlých dílek o historii i současnosti naší obce, chtěl by se tohoto setkání zúčastnit i on. A pokud mi to čas dovolí, pak bych se případně účastnil i já. Jestliže se potvrdí indicie o propojení naší obce s obsahem Vašeho díla, velmi rádi uskutečníme i další besedu nad Vašimi knihami.

Děkuji za pochopení. S přátelským pozdravem a přáním všeho dobrého

RNDr. Jindřich Krušina, starosta obce Břestek"

S panem starostou, s knihovníkem panem Dvouletým (který už bohužel není mezi námi) a kronikářem obce panem Malíkem jsme se skutečně potkali a vydali se na vyvýšené místo s nádherným výhledem na celý kraj, kterému se říká Chabaně. A kde se skutečně nacházela romská osada. Její obyvatelé zmizeli jednoho tragického dne druhé světové války, kdy přijeli četníci a všechny je odvezli neznámo kam. Po válce se nikdo z nich nevrátil. Snažila jsem se všem zúčastněným vysvětlit, že osadu v knize jsem si vymyslela a rozhodně jsem tehdy nic nevěděla o tragickém osudu Chaba-ně. I když mne samozřejmě inspirovaly dostupné informace o romském holocaustu a osudu mnoha Romů, kteří se usazovali na Moravě. Když mi na následném autorském čtení vyprávěla jedna z místních pamětnic, jak jako malá holčička spolu se svou maminkou vyběhla před dům a viděla, jak kolem nich projíždějí dva nákladní vozy plné lidí křičících hrůzou, protože věděli, že jedou na smrt, a že má ten děsivý obraz dodnes před očima, tekly mi slzy a běhal mráz po zádech.

Vlastně mi běhal po zádech i po cestě domů a nějak mě napadlo, že to je možná ten důvod, proč celá kniha vznikla a její hlavní hrdina se mi stále nějak připomíná. „To jsi celý ty," řekla jsem tehdy Gabrielovi a slíbila mu, že udělám vše pro to, aby tito zmizelí byli náležitě uctěni. Protože tehdy jejich památku v Břestku vůbec nic nepřipomínalo. Asi proto, že to „byli přece jenom cikáni". Což bohužel zaznělo i na - pro mne památném - zasedání místního zastupitelstva, kam jsem byla pozvána. Tehdy jsem jen nevěřícně zírala na člověka,

který tato slova vyslovil, a zbytek místního zastupitelstva se ošíval a omlouval. O tehdejším zasedání zastupitelstva vyšel i článek v tisku s názvem „Zastupitele rozdělil památník Romům“, kde se psalo:

Památník obětem romského holocaustu během II. světové války v Břestku nevyroste, aspoň zatím. Zastupitelé totiž odmítli jeho umístění na Chabaních, v místě bývalé cikánské osady při takzvané Hluboké cestě. S uctěním památky Romů odvlečených do koncentračního tábora souhlasili jen starosta a místostarosta.

„I když mě názor zastupitelů překvapil, je to jejich svobodná volba. Asi sehrálo roli, že máme v obci s romskými spoluobčany negativní zkušenosti. Ale nemůžeme přece kvůli tomu zavírat oči před historií, je třeba se s ní vyrovnat,“ prohlásil Jindřich Krušina, starosta Břestku, který umístění památníku navrhl. „Jen jsem splnil, co jsem slíbil na besedě se spisovatelkou Kateřinou Dubskou, ze které požadavek na instalování památníku obětem romského holocaustu vzešel,“ připomněl starosta.

Jenže zastupitelé jeho umístění v Chabaních smetli ze stolu.

„Vůbec bych se tím nezabýval,“ reagoval další zastupitel Josef Grebeníček…

Bylo to tehdy dost bouřlivé, zastupitelstvo se na chvíli rozhádalo, ale nakonec se na dalším svém zasedání usneslo, že se musí tento historický dluh napravit. A že mi dají vědět.

Mezitím jsem psala další knihy, zažila pár nových životních vln, ale stále jsem měla pocit nesplaceného dluhu. Který se mi připomněl, když jsem byla požádána o napsá-ní předmluvy pro toto nové vydání své prvotiny. Najednou byl pocit nesplaceného dluhu tak silný, že mi nezbývalo než napsat současnému starostovi obce Břestek panu Crlovi. A ten mi udělal obrovskou radost, protože mi sdělil, že za pár měsíců bude na místě bývalé osady umístěna informační tabule a památníček celé události.

A tak jsem nakonec zažila asi tu nejpamátnější gabrielovinu. Protože dne 31. 8. 2024 odpoledne se nad Břestkem na místě, kde stávala romská osada Chabaně, konalo slavnostní odhalení památníku věnovaného místním obětem romského holocaustu. A když Josef Kubáník přítomným přečetl poslední krátkou kapitolu této knihy, plaka-

li jsem opravdu všichni. Jako bych ony řádky napsala právě pro tuto příležitost. Je to už přes 80 let, ale jak vidíte, historie se nám, pokud se k ní nepostavíme čelem, stejně stále připomíná. Různými cestami, které na sebe mohou brát i podobu snů a vydaných románů.

Vlastně si dnes říkám, že je klidně možné, že ta samá kapka romské krve v mých žilách, která mne dovedla až k psaní knih, kolovala i v žilách oněch zmizelých a zapomenutých, které bylo potřeba připomenout. To je prostě celý Gabriel, kterého podezřívám, že možná proto mi celou knihu našeptal do ucha.

Svou první knihu Člověk Gabriel jsem začala psát někdy v roce 2008, několikrát ji přepsala, několikrát jsem propadla depresi na téma: „Na co si to hraješ? To přece není možné, že právě ty píšeš nějaký román?" A rozhodně by mne tehdy nenapadlo, že se bude tato kniha několikrát dotiskovat a po dvanácti letech se dočká změny vydavatele i nového vydání. Když jsme s mou novou redaktorkou Evou Škrabalovou - které tímto děkuji, že v Gabriela stále věří - uvažovaly o tomto vydání, samozřejmě jsem přemýšlela i nad tím, že můžu knihu přepsat a poněkud ubrat na její melodramatičnosti. Jenže bych ji psala už jiným, méně lehkým perem a ona by možná přestala působit tak, jak působí dosud. Kdy i mně samotné při jejím čtení chvílemi běhá mráz po zádech a cítím tu zvláštní energii, kterou v sobě stále má. A tak jsme ji nechaly v původní podobě, protože co čtenář, to názor. Někomu se více líbí její první část, připomínající spíše pohádku o tom, jak se do sebe zamilovali dva mladí lidé pocházející z naprosto odlišného prostředí. Což mimochodem odpovídá skutečné historii mé rodiny, o které můj kolega z Verdy Mirek Zima pravil: „Ten tvůj prapradědeček musel být vážně borec, protože tehdy podobná manželství rozhodně nebyla obvyklá."

A někdo má raději tu druhou část, která představuje pokračování po zdánlivě poslední větě všech pohádek: Vzali se a žili spolu šťastně až do smrti... A přitom právě ono nevyslovené pokračování je na všech pohádkách to nejzajímavější. Skutečný život totiž žádnou pohádkou není, zejména když se snažíte žít mezi lidmi, ke kterým nepatříte ani místem narození, ani svou krví nebo rasou.

Říká se, že každý v sobě nosíme jednu knihu. Většinou ji nenapíšeme, a když se nám to výjimečně povede, stejně ukáže až druhá kniha, jestli jsme skutečně spisovatelé. Ta první je totiž něco, co v nás léta bublá a pak jako sopka vybuchne na obrazovce počítače. Pokaždé, když vydám další knihu, někteří čtenáři si povzdechnou, že to zase není další Gabriel. Jenže ve mně momentálně bublají jiné knihy, které mají svůj vlastní důvod, proč se přenesou mými prsty na klávesnici. Nevím, možná se mi jed-noho dne v hlavě zase ozve někdo jemu podobný, ale nechci nic slibovat.

Psáno v Bojkovicích roku 2025

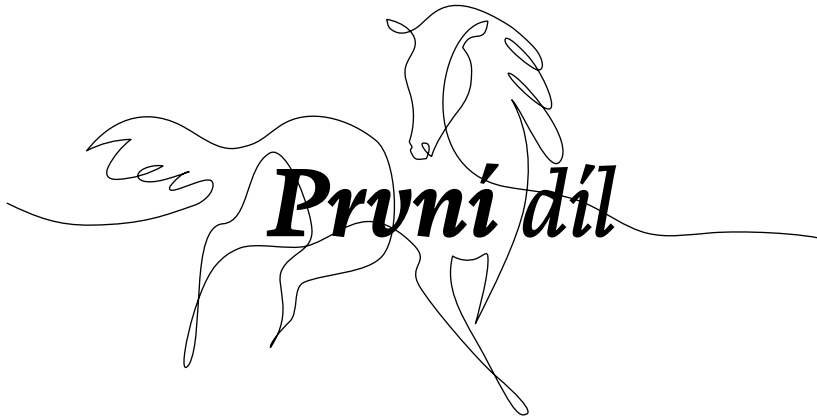

První díl

Ten sen mne nenavštívil poprvé. Vedl mne stájí, kolem lesklých mohutných zadnic koní, teplem důvěrně známého místa až tam dozadu, do prázdného stání. Teplo se mění v chlad a já se jako pokaždé bojím podívat, co skrývá se na konci. Bráním se, ale nohy mne táhnou proti mé vůli, zpocenou rukou otevírám vrátka, jen oči se mi přivírají děsem. Mrazivé ticho pohltilo klidné přežvykování koní a zvuk kopyt. Leží tam, stočený, černý, obrovský, klidný. Už léta tu na mne čeká. Ví to on a vím to já. Tentokrát ale konečně vstoupím dovnitř, on pomalu zvedne zkosenou hlavu a ta se blíží k mé vyděšené tváři. Kývá se a otevírá tlamu, rudou díru v temné černotě, rozeklaný jazyk mu kmitá, hlava se zvedá výš a výš. Pak se odkloní prudce dozadu a vyrazí jako blesk k poslednímu úderu očekávané hrůzy.

A já najednou sedím na hřbetě svého koníčka Černé hřívy, mezi temnými křídly, která vyrostla z jeho zad, vznášíme se nad stájí, kroužíme nad naším domem, kde spí mé staré tělo vedle stále mladé ženy vonící po meruňkách, a létáme nad lesy se stříbrnými kmeny.

Až pohled na krajinu s útlými svahy vinic a plnými prsy kopců, ještě zahalenými do odcházející noci, uzamknou šedivé mraky pod námi…

Otevřel jsem oči a věděl jsem.

V ranním pološeru jsem nahmatal hůl vedle své postele a posadil se na pelest. Seděl jsem a jen se rozhlížel po světnici, jak ji postupně osvětlovaly první paprsky slunce, a ptáci za okny vítali ráno. Pak jsem se otočil, jemně odhrnul peřinu a pohladil teplá záda své ženy. Také její spaní bylo lehoučké jako peří bílé husy, trhla sebou a otočila se. Udiveně na mne pohlédla rozespalýma očima.

„Copak je, už je čas?“ Zavrtěl jsem hlavou a pohladil ji jemně po tváři.

Její oči byly náhle čilé a zpozorněly. „Copak se děje? Zdálo se ti zase něco?“

Pokýval jsem pomalu hlavou, opět se položil vedle ní a objal ji.

„Co to máš po ránu za nápady, ty blázne stará…,“ zavrtala se mi hlavou do podpaždí a přičichla k němu. „Však jsi už starý kozel, ale stále tak pěkně voníš.“ A v její tváři seschlé stářím a starostmi probleskla známá mladičká dívka plná příslibů. Mlčel jsem a zase ji pohladil.

Třeba se mýlím, třeba jen mluví má přání, která přilétají, když už mne příliš bolí klouby, do kterých zalezla nekonečná zima, co teprve nedávno odplula po potoce se zbytky sněhu. Tolik se jí nechtělo, ale vyhnalo ji jaro, které udeřilo do ledů a natěšené na svou vládu obalilo stromy záplavou světlounce zelených lístků a něžných kvítků, jako by nemělo strach, že je spálí mráz, který se tak rád nečekaně vrací. Třeba jsou to jen má přání, která dosedají na má ramena, když už nemám dost sil, abych pomohl nemocnému koni, a musí přijít můj syn Daniel, aby práci dokončil. A také se mi připomínají, když sedávám na zápraží, už jen vzpomínám a nechci se dozvídat, co se děje v tom novém, bláznivém světě. Ale přece jenom, i když mi Bůh naložil plnou fůru kamení, byl to krásný život. Rozhodl jsem si sám, kterou se vydám cestou. A teď, když mi sen řekl, co má přijít, nechce se mi z něj. Ale vím, že moje sny nelžou. Nikdy nelhaly. Tak zkusím ležet. Nemusím nikam spěchat a vstávat, práce neuteče. Když budu ležet a nic mne z mé postele nedostane, bude to první můj sen, který se mýlil. Objal jsem svou ženu ještě pevněji a snažil se znovu usnout.

Vrzla vrátka a rychlé kroky spěchaly k našim dveřím…

I.
Na břehu mé řeky

Vydali jsme se na cestu toho roku, kdy zima byla příliš krutá a jaro stále nepřicházelo. Několik našich dětí i starých lidí pomřelo na nemoci, které přinesla, a my cítili, že přišel čas změny. Jednoho dne se můj strýc vrátil z vesnice, u které jsme každým rokem zimovali, svolal si nás a řekl:

„Cesty jsou volné, i my se už můžeme vydat do krajů, kde žijí bohatí lidé a ženy, které mají plavé vlasy a světlou pleť, a nás lidí tam není mnoho. Už jsou pro nás i jiná místa, kde zastavíme naše vozy. Ale bude nejlépe, když odejdou jen někteří a ostatní se za nimi vydají později."

Podíval se na svého syna a na mne, až mi srdce poskočilo. Byl jsem hrdý, že mne vybral, ale také jsem se v koutku duše bál zemí, kam naše noha nevkročila a náš vůz ještě nevjel. Třeba už nikdy neuvidím zelené vody mé řeky jménem Dunaj, která žloutne při okrajích a voní po moři, kam vtéká brázdami širokými tak, že místy nevíš, kde je řeka a kde moře. Zvykl jsem si na naše cesty, které k zeleným vodám pokaždé dospějí, ať se vydáme, jakým chceme směrem. Třeba už nikdy nechytím velkou rybu, tam daleko určitě není taková řeka jako ta moje, která se místy zelená do žluta a do hněda stejně jako oči mé matky a mých sester. Oči, co svítí ze snědých tváří mezi černými copy kývajícími se jako ohony koní, mezi kterými jsem se odmalička batolil. Jak budu žít bez bahnité vůně řeky mého dětství?

Jen co strýc domluvil, moje matka, její sestry a sestry mého otce začaly bědovat a naříkat: „Áj, vajdo, proč nemůžeme jet tak daleko všichni, proč se musíme rozdělit?" Ze svých hlav shodily barevné šátky a rvaly si vlasy hrůzou.

„Už nikdy neuvidíme své děti, samy tam zahynou. Samy tam budou, v tom dalekém nebezpečném světě, áj, jak mne moje duše bolí..."

Věděl jsem, že jejich křik a pláč je myšlen vážně, ale zároveň je i ochranou před zlými duchy, kteří se pak jejich pláče i křiku leknou a raději si nevšimnou našich vozů. Nechají jejich kola točit se dál, aniž by nám uškodili. Zlí duchové se totiž vždy zalekli pláče a křiku našich žen, protože ty uměly bědovat lépe a hlasitěji než ženy jiných rodin. I na mne z nich padla hrůza a strach, ale strýc stál v klidu, nechal je bědovat a odehnat zlé síly. Pak jenom zvedl ruku a čekal, až si jí všimnou. Trvalo dlouho, než ženy zabrané do bědování konečně zmlkly, opět si nasadily šátky a utřely slzy.

Strýc pak promluvil klidným hlasem: „Nemůžeme jet všichni najednou, protože řečem gadžů, co jsou v novinách, které jeden den platí a druhý den si jimi zatopí v kamnech, nemusíme věřit. A tak půjdou jen ti silní a ti, kteří budou vědět, kdy se raději otočit a spěchat zpátky, protože cesty možná ještě nejsou tak bezpečné. Dlouho jsem přemýšlel nad tím, koho vybrat a kdo je té cesty schopen, a nakonec jsem zvolil alespoň jednoho z každého vozu, aby nebylo ostatním líto, že jejich synové a dcery odjeli a synové a dcery jiných zůstali v bezpečí našeho břehu. Pojede s nimi můj syn Danilo, protože věřím, že bude rozhodovat tak, jako bych rozhodoval já. Pojede také Gabriel a Josip a...“

Moje mysl mi utekla, srdce se přestalo svírat a přemýšlel jsem nad tím, co to říkal můj strýc o ženách s plavými vlasy a světlou pletí. Pár takových žen jsem už viděl. Mluvily řečí, které nikdo z nás nerozuměl, drnčela jako lžíce o okraje našich hrnců a nám se nelíbilo ji poslouchat. Vesničané se jich báli, klaněli se jim k zemi, protože s sebou mívaly muže v tmavých oblecích nebo zářivě barevných uniformách a voněly bohatstvím i mocí. Takovýchto žen že je tam mnoho? Zasnil jsem se a představil si, že mne jedna z takových žen osloví a podívá se na mne pohledem, jakým se dívá moje matka na otce, když se vrátí z dalekých cest, na kterých dobře prodal koně, a přiveze jí nový šátek nebo sukni. Pak nás vyženou z vozu a pošlou chytat ryby nebo sbírat dříví na oheň. Chápal jsem už tehdy, co v tom voze dělají, byla z něj slyšet láska až k břehu naší řeky. Láska, která zpívala a nás děti zalévala, protože jsme věděly, že ta láska patří také nám, že je všude a ochraňuje nás svou mocí. A také jsme věděly, že i naši příbuzní ve svých vozech poslouchají a radují se s námi. Právě takové lásky je pře-

ce potřeba na tom krutém světě, který nás obklopoval, plném zloby těch, kteří se nás lidí vždy báli. Byl jsem rád, když se otec vrátil s novým šátkem pro matku, věděl jsem totiž, že se zase najíme dosyta.

Už několikrát mne otec vzal s sebou, protože věděl, že rozumím tomu, co koně říkají. Šli za mnou jako beránci, když jsme je vyváděli z ohrad, které nám nepatřily. Ale žít se přece musí. Občas otec nějakého laciného koně koupil a pak se pobaveně podíval na mne. Chtěl vědět, jak rychle poznám, co má ten kůň za vadu, která nebude vidět, až ho draho koupí nějaký hlupák, co se jen tváří, že koním rozumí. A my se zase najíme dosyta. Můj otec s koňmi sice mluvit neuměl, ale zato měl dobrou paměť a věděl, do kterých vesnic a na které trhy nějakou dobu nesmíme zajet prodávat ty naše. Bylo nás příliš mnoho, příliš často jsme se potkávali na cestách s ostatními vozy nás lidí a ve vesnicích bylo příliš málo slepic, které volně pobíhaly. Ale žít se přece musí. Tušili jsme, že se jednou musíme rozdělit, a když jsme mohli konečně vyjet na cesty, kde na nás nebudou číhat vesničané a jejich ochránci v uniformách a s puškami, proč se nevydat směrem, kde zapadá slunce. Určitě je tam spousta krásných koní, hlupáků, kteří nepoznají nemocnou herku, a zbytečných slepic. Ještě jsem tehdy nedospěl v muže, ale nejen dcery mých strýců a tet, ale i dívky z vesnic, kterými jsme projížděli, na mne stále častěji hleděly tak, jak se má matka dívala na otce, když se vrátil z dalekých cest. Chtěl jsem už tehdy zpívat píseň, jakou spolu zpívali mí rodiče ve vyprázdněném voze. Ale zatím jsem nepotkal dívku, která by ji zpívala se mnou.

Strýc nás jako vždycky překvapil. Řekl, že půjdeme celou cestu proti proudu naší řeky a ta nás dovede do veliké země, která se jmenuje Rakousko a vládne jí císař. Tam se zastavíme anebo můžeme jít ještě dál, proti proudům řek, které vtékají do té naší. V celé té obrovské zemi se mluví spoustou jazyků, ale hlavní řečí je právě ta, která zní jako lžíce o okraje našich hrnců. Ta, kterou mluví plavé ženy a muži v drahých oblecích, kterých se bojí i vesničané v našem sousedství. Strýc tohle všechno věděl, protože když byl malý, ztratil se v bouři a málem se utopil v naší řece, ale našel ho člověk, který uměl psát a počítat, učil těmto dovednostem děti vesničanů a oni ho za to ještě platili. Vzal strýce k sobě, protože chtěl vyzkoušet, jestli se lidé jako my mohou také naučit číst a psát. Někde si totiž přečetl, že

to nejde, protože jsme hloupí a nikdy se nic nenaučíme. Ale strýc se rychle naučil číst i psát, ten učitel o něm napsal do novin a pak si je oba dokonce pozvali do hlavního města k císaři. Chtěli, aby o tom řekl pánům v černých oblecích, kteří seděli ve velkém sále na mnoha židlích a jen se celý den hádali, jestli má strýcův učitel pravdu, či ne. Proto vzal strýce s sebou, aby mu věřili. Můj strýc tehdy viděl mnoho, díky tomu i věděl mnoho, a když se mezi nás vrátil, všichni mu naslouchali tak pozorně, až jim pusy zely dokořán, mouchy jim vlétaly dovnitř a oni si toho ani nevšímali.

Bratr mé matky byl opravdu chytrý. Četl celé knihy a počítat uměl ještě lépe. Většina z nás neuměla číst vůbec. Co jsme potřebovali, to nám přece strýc řekl. Naučil to jenom svého syna Danila, který nám měl říkat, co máme dělat, až strýc umře a my ho pohřbíme s velkou slávou a s velkým pláčem. Tak se to dělá s lidmi, jako je on. Stálo nás to vždy velké peníze, ale jinak by nás mrtví strašili ve snech, že jsme jim nevzdali úctu, kterou si zasloužili. Občas se strýc zavřel ve svém voze a všechny ostatní z něj vyhnal, aby si mohl nerušeně číst ve velké knize, kterou vozil stále s sebou a na kterou nesměl nikdo jiný ani pomyslet. A pak nám z ní vyprávěl příběhy o zemích, které jsou tak daleko, že tam ani ptáci nedoletí. Když jsme měli jako děti velký hlad, ukazoval nám v té knize obrázky tak krásné, že jsme alespoň na chvíli zapomněli na kručící břicha. Občas zašel za učitelem, který už neučil, ale žil ve své rodné vesnici, u které jsme byli zvyklí zimovat a kde nás nechávali i proto, že jsme jim sháněli levné a slušné koně a draze prodávali ty jejich, které jsme už nedokázali vyléčit. A také díky učiteli, kterého si považovali široko daleko. Mému strýci přes léto schovával staré noviny a ten si tak jednoho dne na zažloutlých stránkách přečetl o volných cestách a konci pronásledování nás lidí jen proto, že na těch cestách potkáváme ty, kteří neradi cestují a raději žijí v jednom domě na jednom místě.

Když strýc domluvil, nikdo už nepochyboval o tom, že má pravdu. Nikdo si už nestěžoval, že musíme opustit břehy naší řeky, koneckonců je neopustíme úplně. Jenom prý ta naše řeka nebude stále tak široká, jak jsme zvyklí, půjdeme proti proudu, a čím dále budeme, tím blíže k sobě budou mít její břehy. Brali jsme jako samozřejmou věc, že strýcův syn Danilo bude mít na naší cestě poslední slovo, a byli jsme

rádi, že na sebe bere tíhu konečného rozhodnutí, o kterém se bude moci poradit jenom sám se sebou. Danilo kromě toho, že uměl číst a psát, mluvil také trochu tou neznámou tvrdou řečí, jakou se mluví v zemi, kde k sobě mají břehy naší řeky blízko tak, že si vidí do tváře i ti, které mezi sebou rozděluje její proud. Proto měl jít Danilo s námi a strýc se rozhodl zatím zůstat. Byl už starý. Poslední krutá zima, kdy jsme ztopili všechno naplavené dřevo, mu do kloubů nasadila kousavý mráz, na který zabírá jen teplé slunko, a to se stále nechtělo ukázat na tak dlouhou dobu, aby mu je rozehřálo. Domluvili se, že až dorazíme na místo, na kterém nějakou dobu setrváme, Danilo pošle strýci dopis k učiteli, ve kterém bude napsáno, kdy, kudy a kam se mají ostatní vydat. Jenom se strýc rozmýšlel, jestli se máme vypravit na cestu v době, kdy ještě zima úplně neodešla a hrozila, že se vrátí posledním vzteklým útokem, jak bývalo na našich březích obvyklé. Nikdy se nechtěla loučit, vracela se a pálila pupeny stromů, které se unáhlily.

Ale pak strýc Danilovi řekl: „Jste mladí a silní, a čím dříve budete na cestě, tím dříve dorazíte k cíli, kde můžeme nasytit břicha naší rodiny lépe než tady. Vám mráz neublíží, tak jeďte hned."

V době, kdy v našich vozech zima zalézala za nehty, my spali zakutaní pod kožešinami a tlačili se na sebe, abychom se zahřáli a přes noc neumrzli, nebývalo ani na břehu naší řeky veselo. Ještě že řeka zamrzala jen málokdy, posílala nám ryby a vesničané sbírali dřevo jen na okrajích lesů. Báli se prý duchů, kteří číhají v jejich tmě. Já se takových duchů nebál, nebál jsem se lesa, není zlý, jenom se brání tmou spletených korun hlučným lidem, hlučným sekyrám, puškám a pastím. Na zimě se mi líbilo jediné. Když na naše břehy napadl sníh. Stával jsem pak u řeky, poslouchal zvuky, které byly najednou jiné a ostřejší, přicházely z nových směrů, zvířata se pohybovala opatrněji a šetřila si sílu, kterou požíral mráz. Všude bylo tak čisto, vzduch voněl ledem i vysokou ostře modrou oblohou a země se blyštila jako náušnice mé matky, které zdědila zase po své matce, protože byla nejstarší z dcer. A nejstarší dcera je tu proto, aby jednoho dne převzala roli své matky, aby byla jako vrba, do které všichni ukládají své smutky, stesky a otázky. Náušnice to byly krásné, ale také se někdy těžko nosily.